

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФІСКАЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ ЯК ЗАСІБ СПРИЯННЯ ЕКОНОМІЧНОМУ ЗРОСТАННЮ В ДЕРЖАВІ

DIRECTIONS OF FISCAL INSTITUTIONS IMPROVEMENT AS A MEAN OF PROMOTING ECONOMIC GROWTH IN THE STATE

Марія ФІЛЬО,
Тернопільський національний
економічний університет

Mariya FLYO,
Ternopil' National
Economic University

Становлення ринкових умов господарювання й управління потребує адекватних інституційних перетворень, включаючи реформування основних засад та принципів управління фінансовою політикою держави. Фінансова політика держави має формуватись виходячи з необхідності стимулювання позитивних структурних зрушень в економіці, поступового зниження податкового навантаження та покращення якості податкового адміністрування. У сучасних умовах фінансова політика є важливим економічним важелем впливу держави на господарські процеси. Проведення податкових реформ, зміна методів фінансового адміністрування та модернізація органів податкової служби призведе до зниження обсягів податкових втрат.

На сучасному етапі розвитку економічних відносин особливої актуальності набувають питання вдосконалення, оптимізації та трансформації чинної системи інституційного забезпечення політики держави у сфері оподаткування. Розвиткові інституційного аспекту теорії протидії податковим втратам сприяють дослідження багатьох вчених. Водночас проведений у цьому напрямі аналіз літературних джерел свідчить, що наукові питання визначення сутності фінансових інститутів протидії податковим втратам досліджені ще не на достатньому рівні. Зокрема, існує об'єктивна необхідність у формуванні комплексного підходу щодо побудови ефективних фінансових інститутів мінімізації податкових втрат.

Метою дослідження є обґрунтування науково-методичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо формування ефективних фінансових інститутів мінімізації податкових втрат та напрямів їх удосконалення як засобу сприяння економічному зростанню у державі.

Сучасні фінансові інститути є досить складними, оскільки включають інструменти правового, адміністративного й економічного впливу на розвиток податкової системи та діяльність платників податків. Для забезпечення виконання податкового законодавства й реалізації фінансової політики держави необхідні спеціальні державні органи, які займають центральне місце у структурі фінансових інститутів. Основними державними органами, що забезпечують функціонування податкової системи, у більшості країн світу є податкові органи, які можуть функціонувати як окремий орган державної влади або у складі міністерства фінансів. Важливим напрямом розвитку податкових органів у країнах, які розвиваються, є: переорієнтація діяльності податкових служб із фінансового органу в сервісний, спрямований на налагодження партнерських стосунків із платниками податків; вдосконалення організаційної структури; запровадження сучасних технологій податкового адміністрування.

Фінансові інститути є важливим елементом системи державного регулювання економіки. Держава, враховуючи її високий рівень втручання в соціальні та економічні процеси, є джерелом змін, які не завжди мають однозначний характер. Державне втручання може спричинити порушення нормального перебігу економічного розвитку. Тому фінансові інститути повинні не тільки реалізувати заходи державного регулювання, а й мати можливість приймати заходи стабілізаційного характеру.

З точки зору участі в стабілізаційних та антикризових процесах діяльність фінансових інститутів повинна відповідати таким умовам:

- фінансові інститути мають сприяти консолідації коштів суб'єктів суспільного виробництва на основі реалізації фінансової функції з метою забезпечення цілісності не тільки економічної системи, а й усього суспільства загалом;
- фінансові інститути є одним з інструментів спрямування діяльності суб'єктів господарювання у напрямі, найбільш вигідному для суспільства та економіки за допомогою створення правил;
- фінансові інститути повинні зупиняти діяльність економічних суб'єктів, яка має негативні наслідки для держави, за допомогою реалізації контролюючої функції;
- фінансові інститути є засобом збору, обробки й накопичення спеціалізованої інформації, необхідної як для власного функціонування, так і для забезпечення соціально-економічних процесів.

Відповідність фінансових інститутів зазначеним умовам сприяє забезпеченню стабільності, підвищенню рівня організованості національної економіки, її можливості протидіяти кризовим явищам та зменшенню обсягів податкових втрат.

Недостатнє застосування інституційного підходу в управлінні фінансовою політикою та податковим середовищем свідчить про необхідність формування й розвитку напрямів реформування фінансових інститутів, що включає в себе процеси цілеспрямованих змін. Основою реформування фінансових інститутів у першу чергу має стати розуміння комплексності змін, які здійснюються в податковій сфері.

Стабільність фінансових інститутів та процеси їх постійних перетворень перебувають у діалектичній єдності та протидії: фінансові інститути повинні постійно змінюватись та адаптуватись до виникаючих умов, тобто їх стабільність забезпечується постійними змінами. Фінансові інститути мінімізації податкових втрат повинні бути динамічними та своєчасними, а їх діяльність – послідовною і побудованою на основі довгострокових програм. Можливості фінансових інститутів протидіяти податковим втратам базуються на здатності органів державного управління виявляти тенденції тіньового розвитку, недоліки у сфері фінансового адміністрування та реалізувати заходи щодо їх усунення.

Розглянемо детальніше переваги й недоліки діяльності фінансових інститутів мінімізації податкових втрат та систематизуємо їх у **таблиці**. Як бачимо, недоліки функціонування фінансових інститутів мінімізації податкових втрат значно більше, що зумовлює необхідність їх удосконалення й реформування.

Реформування сучасних фінансових інститутів спрямовано на зміщення акцентів у регулюванні діяльності суб'єктів господарювання з примусових на спонукальні, які включають механізми самоорганізації та саморегулювання платниками податків. Вдосконалення фінансових інститутів мінімізації податкових втрат необхідно проводити за допомогою комплексу політично-правових, економічно-функціональних та організаційно-адміністративних заходів, спрямованих на

У статті наведено переваги та недоліки фінансових інститутів мінімізації податкових втрат, доведено необхідність їх удосконалення. Наведено алгоритм конвергенції функцій фінансових інститутів у сучасний період трансформаційних процесів. Запропоновано механізм удосконалення фінансових інститутів мінімізації податкових втрат, який включає стратегічні й тактичні напрями. Обґрунтовано необхідність удосконалення податкового контролю як основного засобу протидії податковим правопорушенням та податковим втратам.

The article presents the benefits and deficiencies of fiscal institutions of tax losses minimization and the necessity of their improvement is grounded. The algorithm of functions convergence of fiscal institutions in the current period of transformation processes is given. The mechanism of improving fiscal institutions of tax losses minimization which includes strategic and tactical direction is proposed in the article. The necessity of improvement of tax control as a major mean of combating tax offenses and therefore tax losses is substantiated.

Таблиця. Переваги та недоліки діяльності фіскальних інститутів мінімізації податкових втрат в Україні

Фіскальні інститути мінімізації податкових втрат	
Переваги	Недоліки
Забезпечення надходження додаткових коштів до бюджету	Відсутність довіри між владою, бізнесовими структурами та індивідуальними платниками податків
Забезпечення регулювання соціальних та економічних процесів	Відсутність чіткої системної стратегії функціонування та розвитку фіскальних інститутів
Стимулювання платників податків сумлінно та відповідально виконувати обов'язок щодо сплати податків і зборів	Лобіювання інтересів певних владних угруповань
Прийняття Податкового кодексу як єдиного гармонізованого законодавчого акту	Наявність корупційних схем у органах державної влади
	Нерівні умови оподаткування для всіх платників податків
	Недосконала та неефективна система взаємодії контролюючих органів з правоохоронними органами
	Складність та внутрішня неузгодженість податкового законодавства
	Недосконалість процедур податкового контролю та аудиту
	Відсутність методики визначення розмірів податкових втрат
	Відсутність дієвого контролю за наданням та використанням податкових пільг
	Активне застосування практики розстрочення та списання податкових зобов'язань
Низька фінансова ефективність фіскальних інститутів мінімізації податкових втрат	

розкриття їх функціональних установок – правове забезпечення реалізації фіскальної політики, формування доходів бюджету та їх перерозподіл, регулювання та контроль цих процесів.

Необхідність вдосконалення фіскальних інститутів мінімізації податкових втрат викликано такими причинами:

- наявність значних розмірів податкових втрат, що призводить до дефіцитності бюджетних коштів;
- необхідністю усунення недоліків фіскальної політики, які виникають на практиці з ускладненням умов функціонування платників податків;
- потребу об'єднання у відповідність національних податкових правил до умов фінансового та податкового менеджменту, який розвивається високими темпами;
- необхідністю конвергенції функцій фіскальних інститутів: фіскальної, контролюючої, регулюючої функцій та функції правового забезпечення.

Важливим завданням реформування фіскальних інститутів мінімізації податкових втрат є конвергенція функцій, які вони виконують: функції правового забезпечення, фіскальної, контролюючої та регулюючої функцій. У широкому розумінні конвергенція – процес наближення економічних параметрів до відповідного рівня. У Великому економічному словнику термін конвергенція визначається як зближення різних економічних систем, усунення відмінностей між ними, зумовлене спільністю соціально-економічних проблем та наявністю єдиних об'єктивних закономірностей розвитку [1]. Як зазначає російський науковець Т.Феоктистова, конвергенція – це процес наближення функцій предметно-цільових систем (фінансової, кредитної, податкової тощо), їх модифікація під дією факторів внутрішнього та зовнішнього середовища [2, с. 75]. Тому важливою метою вдосконалення фіскальних інститутів є забезпечення паритету функцій, які вони виконують. Реалізація функцій фіскальними інститутами повинна бути спрямована на вирішення проблеми податкових втрат та їх мінімізацію. Схематично алгоритм конвергенції функцій фіскальних інститутів представлено на **рис. 1**.

Функція правового забезпечення. Недоліки законодавства, яке забезпечує реалізацію фіскальної політики, включаючи Податковий кодекс України та Митний кодекс України, обумовлює поширення схем мінімізації податків та ухилення від оподаткування. Податкове законодавство громіздке, складно структуроване та потребує кваліфікованого підходу, через що часто виникають податкові правопорушення з необережності. Складність функціонування фіскальних інститутів, яка виражається в багатоетапних процедурах прийняття рішень та реалізації дій, не завжди є наслідком бюрократизації фіскальних інститутів, а визначається високим рівнем розвитку сучасного господарського механізму.

Тому управління господарським механізмом, який постійно ускладнюється, неминуче буде супроводжуватись підвищенням рівня регламентації економічної

діяльності. Цей процес повинен максимально враховувати інтереси всіх суб'єктів господарювання.

Фіскальна функція. Роль фіскальної функції фіскальних інститутів зростає з розвитком господарського механізму та розширенням функцій держави. Наповнення бюджету за допомогою податків та зборів створює матеріальну базу для забезпечення соціально-економічного зростання держави. Реалізуючи фіскальну функцію, потрібно уникати надмірного податкового тиску на суб'єктів господарської діяльності, щоб запобігти їх переходу в тіньовий сектор економіки та збільшенню обсягів податкових втрат бюджету.

Контролююча функція. Дефіцитність бюджетних ресурсів потребує активізації контролюючої функції фіскальних інститутів, яка спрямована насамперед на боротьбу з ухиленням від оподаткування та протидію податковим втратам. Посилення контролюючої функції фіскальних інститутів шляхом використання спеціалізованих інструментів (форм та методів податкового контролю) для виявлення випадків ухилення та уникнення податкових втрат є важливим аспектом удосконалення фіскальних інститутів та їх протидії податковим втратам. Активізація взаємодії фіскальних органів з правоохоронними структурами є важливим елементом удосконалення діяльності фіскальних інститутів. Основний напрям такої взаємодії – проведення спільних перевірок, посилення та розширення інструментів протидії податковим втратам.

Регулююча функція. За допомогою фіскального регулювання процесів соціально-економічного розвитку держава намагається стимулювати структурну перебудову сегментів економіки, забезпечувати соціальні гарантії для незахищених верств населення, уникати стихійного розвитку ринкових відносин, стримувати розгортання тіньових процесів тощо. Параметри регулювання господарських процесів фіскальними інститутами визначаються на основі принципу економічної доцільності. Економічна доцільність передбачає необхідність взаємозв'язку загальнонаціональних, корпоративних та індивідуальних інтересів, досягнення відносного паритету щодо задоволення їх потреб та узгоджене виконання принципів економічного партнерства. Активне використання інструментів фіскального впливу на ключові сфери економіки сприятиме вирівнюванню умов оподаткування для різних платників податків, зниженню загального податкового тиску, спрощенню податкової системи, створенню чітких і стабільних податкових правил.

Відсутність паритету між функціями фіскальних інститутів призведе до посилення протиріччя між інтересами бізнесової сфери та бюджетними інтересами. Унаслідок цього відбувається зниження обсягів податкових надходжень, уповільнення темпів економічного розвитку, збільшення розмірів податкових втрат тощо. Тому існує необхідність у конвергенції функцій фіскальних інститутів, що сприятиме підвищенню ефективності їх функціонування, зменшенню обсягів податкових втрат та забезпеченню соціально-економічного зростання.

Що стосується напрямів вдосконалення фіскальних інститутів мінімізації податкових втрат, то можна виділити стратегічні й тактичні напрями. Необхідно

Рис. 1. Алгоритм конвергенції функцій фіскальних інститутів

зазначити, що стратегія – це комплекс довгострокових цілей і послідовність дій щодо їх досягнення. У «Великому економічному словнику» А.Борисова наведено таке визначення економічної стратегії: «Економічна стратегія – це довгострокові, найбільш принципові та важливі установки, плани, наміри уряду, керівництва підприємства щодо виробництва, доходів та витрат, бюджету, податків, капіталовкладень, цін, соціального захисту тощо» [1]. Різні науковці дають різні визначення стратегії: план, модель, напрям, курс, програма, перспектива, процес, шаблон, еталон тощо.

Реалізація стратегії передбачає наявність інструментів її досягнення. Тому поряд зі стратегією розглядається таке поняття, як тактика, що спрямована на вирішення завдань конкретного етапу розвитку. У Великому економічному словнику тактика визначається як короткострокова поведінка, лінія дій, розрахована відносно на короткий термін, виходячи з поточної ситуації [1]. Більшість науковців вважає, що тактика – це сукупність короткотермінових завдань, сформованих на основі стратегії та врахування тенденцій зовнішнього середовища з можливістю її змінити за умов мінливості середовища [3; 4]. Тобто стратегія визначає певні завдання, які необхідно досягнути, тоді як тактика передбачає певні інструменти досягнення визначених цілей.

Отже, вдосконалення фіскальних інститутів як важливої складової соціально-економічного розвитку необхідно розглядати комплексно:

- перебудова організаційно-адміністративних підходів щодо управління, яка пов'язана зі зміною організаційних, правових та адміністративних механізмів регулювання господарських процесів відповідно до умов та потреб функціонування фіскальної політики та економічної системи в цілому;

- соціально-політичне, культурне й моральне оновлення, яке полягає в одночасній зміні професійної, морально-етичної та соціальної підготовки працівників органів податкової служб, усіх учасників, які забезпечують функціонування фіскальних інститутів і створення сприятливих умов для здійснення підприємницької діяльності та ведення бізнесу.

- інформаційно-технологічне переоснащення роботи податкових органів та фіскальних інститутів, вирішення проблеми їх забезпечення необхідними матеріальними ресурсами.

Відповідно до кожного зі стратегічних напрямів удосконалення фіскальних інститутів мінімізації податкових втрат можна виділити тактичні заходи щодо їх досягнення. До тактичних напрямів перебудови організаційно-адміністративних підходів до управління відносимо такі:

- усунення прогалин у законодавстві, які створюють для недобросовісних платників податків додаткові можливості оподаткування за допомогою пільгових режимів, диференціації податкових ставок та інших схем відходу від сплати податків;

- обґрунтування системи санкцій за порушення податкового законодавства;

- розробка комплексних цільових програм, які визначають заходи протидії податковим втратам та факторам, які їх зумовлюють;

- уточнення надходжень податків і зборів у податкових планах та прогнозах;

- підвищення рівня взаємодії податкової та митної служб із правоохоронними органами;

- формування ефективних механізмів взаємодії фіскальних органів та підприємницьких структур для зниження бюрократизму й адміністративного впливу на суб'єктів господарювання, які провокують їх перехід у тіньовий сектор економіки;

- оптимізація організаційної структури фіскальних органів;

- визначення системи показників легальності ринків та суб'єктів підприємницької діяльності.

Для досягнення соціально-політичного, культурного й морального оновлення у функціонуванні фіскальних інститутів мінімізації податкових втрат вважаємо за доцільне реалізацію певних тактичних заходів:

- підвищення якості інформаційного сервісу та забезпечення прийому звітності в електронній формі;

- надання платникам податків комплексної системи консультаційного обслуговування;

- побудова системи фіскального партнерства.

Інформаційно-технологічне переоснащення роботи податкових органів та фіскальних інститутів передбачає реалізацію таких тактичних заходів:

- запровадження в діяльність податкових органів передових технологій, всебічне використання сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки для збору, обробки й обміну даними усередині організації, з іншими органами державного регулювання та з платниками податків;

- підвищення ефективності використання матеріально-технічних та кадрових ресурсів.

Тільки при узгодженні розвитку всіх вищеперерахованих аспектів реформування фіскальних інститутів може набути стійкого позитивного характеру. Реформи фіскальних інститутів мають бути розроблені таким чином, щоб забезпечити їх цілісність, стабільність і гнучкість протягом тривалого періоду. Поєднання деталізації та програмності, що дозволяє вносити зміни та корегувати процеси реформування й вдосконалення фіскальних інститутів, сприятиме їх успішному функціонуванню.

Механізм удосконалення фіскальних інститутів мінімізації податкових втрат як важливої складової соціально-економічного розвитку має включати такі елементи, як перебудова організаційно-адміністративних підходів до управління, соціально-політичне, культурне та моральне оновлення, інформаційно-технологічне переоснащення роботи податкових органів і фіскальних інститутів загалом. Схематично такий механізм відображено на **рис. 2**.

Розглянутий склад стратегічних напрямів і тактичних заходів дає можливість сформулювати визначення предмету вдосконалення фіскальних інститутів мінімізації податкових втрат як системи організаційно-економічних та політично-правових заходів щодо попередження виникнення податкових втрат, їх наслідків та усунення умов, які зумовлюють їх виникнення. Система протидії включає: способи реалізації податкового контролю та регулювання господарської діяльності; комфорт і зручність форм та механізмів податкових відносин; форми модернізації роботи органів державної влади у сфері реалізації фіскальної політики.

Одним з аспектів удосконалення діяльності фіскальних інститутів податкових втрат є вдосконалення податкового контролю як основного засобу протидії податковим правопорушенням та податковим втратам.

Позитивні нововведення в організації податкового контролю мають фрагментарний характер і спрямовані на вирішення нагальних потреб або потреби виконання запланованих донарахувань. При цьому відсутня методика оцінки контрольних заходів, які проводяться податковими органами.

Тому існує об'єктивна потреба у реформуванні контрольної діяльності фіскальних інститутів для попередження умов, що зумовлюють перехід платників

Рис. 2. Схема механізму удосконалення фіскальних інститутів мінімізації податкових втрат

податків у нелегальний сектор економіки. Важливими напрямками вирішення зазначеної проблеми є створення нових та вдосконалення вже існуючих методик і форм проведення й організації податкового контролю, покращення використання ризикоорієнтованої системи відбору платників податків для проведення податкових перевірок, створення системи моніторингу за фінансовим становищем платників податків, застосування непрямих методів податкового контролю тощо. Концептуальне бачення системи податкового контролю російською вченою Т.Юткіною представлено на **рис. 3** [5, с. 252].

Що стосується зазначених принципів зазначеної системи податкового контролю, то майже всі вони передбачені ст. 4 Податкового кодексу України:

□ ст. 4.1.1. – рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації – забезпечення однакового підходу до всіх платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної приналежності, форми власності юридичної особи, громадянства фізичної особи, місця походження капіталу;

□ ст. 4.1.3. – невідворотність настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства;

□ ст. 4.1.4. – презумпція правомірності рішень платника податку в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу;

□ ст. 4.1.7. – економічність оподаткування – установлення податків та зборів, обсяг надходжень від сплати яких до бюджету значно перевищує витрати на їх адміністрування [6].

Як бачимо, неврахованим у Податковому кодексі України принципом є принцип збалансованості взаємних податкових інтересів.

Важливою метою податкового контролю є також підвищення рівня податкової дисципліни і грамотності платників податків. На сьогодні при взаємодії податкових органів із платниками податків процедури виконання обов'язків розглядаються як сервіс, що потребує комфортності й зручності. Це зумовлює налагодження системи фіскального партнерства між податковими органами та платниками податків. Податкові органи повинні розглядатись як активний інституційний агент, що впливає на суб'єктів господарювання з метою стимулювання добровільної сплати ними податків та зборів. Поділяємо думку вітчизняного науковця В.Мельника, що податкове законодавство України в результаті поступової еволюції переорієнтувалось на створення умов для розуміння податкоплатниками дій державних органів, а також на встановлення партнерства у відносинах між ними [7, с. 228].

У цьому напрямі вдосконалення фіскальних інститутів важливим є проведення роз'яснювальної роботи, надання консультацій платникам податків, пропаганди необхідності повної та своєчасно сплати податків і зборів до бюджету. Також позитивним моментом є прийняття Наказу Державної податкової адміністрації України від 26.01.2004 №яч43 «Щодо організації проведення моніторингу громадської думки стосовно діяльності органів державної податкової служби», відповідно до якого створено систему моніторингу громадської думки та своєчасного реагування на критичні зауваження та пропозиції громадян стосовно діяльності податкових органів [8]. Опитування громадян здійснюється щоквартально у всіх регіонах України підрозділами масово-роз'яснювальної роботи та звернень громадян. Такі опитування є важливими для визначення основних пріоритетів у роботі органів податкової служби, підвищення позитивного іміджу податкових органів та покращення роботи з платниками.

Тому досягнення партнерства між платниками податків і фіскальними органами потребує значних зусиль з боку держави, спрямованих на підвищення якості інформаційного сервісу та матеріально-технічного оновлення роботи податкових органів та фіскальних інститутів.

ВИСНОВКИ

Реформування фіскальних інститутів потребує значних бюджетних витрат протягом тривалого періоду часу, які здійснюються на основі обґрунтованих і гнучких програм. Низька якість законодавчої та нормативної бази, відсутність потрібних регулятивних норм, регулярне внесення змін до Податкового кодексу призведе до подальшого зростання обсягів тіньової економіки й податкових втрат бюджету. Таким чином, вдосконалення діяльності фіскальних інститутів – це багатосторонній процес, яких охоплює як розвиток податкового законодавства,

Рис. 3. Концепція податкового контролю [5, с. 252]

податкового контролю, практики фіскального адміністрування, так і встановлення довіри між податковими органами та платниками податків.

Реалізація зазначених заходів сприятиме посиленню позитивного впливу фіскальних інститутів на легітимність суб'єктів господарювання та зниженню обсягів податкових втрат бюджету. Забезпечуючи сприятливі й стабільні умови підприємницької діяльності, держава зменшує можливості податкоплатників щодо ухилення й уникнення від оподаткування, а також зниження рівня тіньової економіки. Таким чином, існує потреба у подальших наукових дослідженнях фіскальних інститутів мінімізації податкових втрат, спрямованих на вирішення проблем, які накопичились як у податковій сфері, так і у сфері державних фінансів у цілому.

CONCLUSIONS

Reforming of fiscal institutions requires significant budget expenditures for an extended period of time, which are realized on the basis of reasonable and flexible programmes. Low quality of legal and regulatory environment, lack of the required regulations and regular modification to the Tax Code will lead to further increase of the shadow economy and tax losses of the budget. Thus, the improvement of fiscal institutions is multidimensional process that covers both the development of tax laws, tax control, fiscal administration practice and establishing trust between the tax authorities and taxpayers.

Implementation of these measures will enhance the positive impact of fiscal institutions on the legitimacy of businesses and reduction of amounts of tax losses of the budget. By providing favourable and sustainable entrepreneurial conditions, the state reduces the possibility of taxpayers on evasion and avoidance and, therefore, the reduction of the shadow economy. Thus, there is a need for further scientific research of fiscal institutions of tax losses minimization to solve the problems that exist in the tax area and in the area of public finance in general.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисов А. Б. Большой экономический словарь. – М.: Книжный мир, 2003. – 895 с.
2. Феоктистова Т. В. Теория конвергенции налоговых функций / Налоговые системы. Методология развития: монография для магистрантов, обучающихся по программам «Налоги и налогообложение», «Финансы и кредит» / [И. А. Майбууров и др.]; под ред. И. А. Майбуурова, Ю. Б. Иванова. – М.: Юнити-Дана, 2012. – С. 74–84.
3. Минцберг Г. Стратегический процесс / Г. Минцберг, Дж. Куинн, С. Гошал; пер. с англ. под ред. Ю. Н. Каптуревского. – СПб.: Питер, 2001. – 688 с.
4. Стратегический менеджмент / Под. ред. Петрова А. Н. – СПб.: Питер. 2005. – 496 с.
5. Юткіна Т. Ф. Налоговые риски и возможности их регулирования / Налоговые системы. Методология развития: монография для магистрантов, обучающихся по программам «Налоги и налогообложение», «Финансы и кредит» / [И. А. Майбууров и др.]; под ред. И. А. Майбуурова, Ю. Б. Иванова. – М.: Юнити-Дана, 2012. – С. 228–235.
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=11&nreg=2755-17>
7. Мельник В. Н. Становление фискального партнёрства в Украине / Налоговые системы. Методология развития: монография для магистрантов, обучающихся по программам «Налоги и налогообложение», «Финансы и кредит» / [И. А. Майбууров и др.]; под ред. И. А. Майбуурова, Ю. Б. Иванова. – М.: Юнити-Дана, 2012. – С. 228–235.
8. Наказ Державної податкової адміністрації України від 26.01.2004 № 43 «Щодо організації проведення моніторингу громадської думки стосовно діяльності органів державної податкової служби» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1008.10165.0>